

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ТА ІНКЛЮЗІЯ — ДВА КРИЛА ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Виступ на VII Міжнародному конгресі зі спеціальної педагогіки та психології «Діти з особливими потребами: від рівних прав — до рівних можливостей», 7 жовтня 2021 р., м. Київ, Україна

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-3-3>

ЛУГОВИЙ

Володимир Іларіонович

доктор педагогічних наук,
професор, дійсний член (академік)
НАПН України, перший віце-
президент Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У виступі зазначено динамізм у реформуванні сфери освіти дітей із особливими освітніми потребами останніми роками на засадах дитиноцентризму. Наголошено на важливій ролі в модернізації цієї освітньої ланки щорічних міжнародних конгресів зі спеціальної педагогіки і психології, що проводяться Національною академією педагогічних наук України у співпраці із закладами вищої освіти України і зарубіжжя. Аргументовано, що тенденція прискореного розвитку інклюзивного навчання забезпечує баланс інституційної та інклюзивної форм освіти згаданої категорії дітей. Подальше вдосконалення освіти дітей з особливими освітніми потребами вимагає модернізації технологій та інструментів діагностики розвитку дитини, осучаснення змісту і методів навчання.

Ключові слова: освіта дітей з особливими освітніми потребами; інклюзивне навчання; баланс інституалізації та інклюзії; модернізація діагностики розвитку, змісту і методів навчання.

У продовження абсолютно справедливих наголосів президента Національної академії педагогічних наук України В.Г. Кременя, зазначу, що в контексті концепцій людиноцентризму і дитиноцентризму сфера освіти дітей з особливими освітніми потребами, інклюзивного навчання, спеціальних закладів освіти, спеціальних груп, інклюзивних груп розвивається зараз динамічно і це об'єктивно зумовлено. Факти свідчать, що зовсім недавно, ще кілька років тому назад в інклюзивних класах перебувало дуже мало дітей, менше 3 тис., але вже зараз таких дітей понад 25 тис., функціонує більш як 18 тис. інклюзивних класів. Інституційні форми освіти цих дітей наразі перестали явно домінувати, хоча все ж залишаються необхідними і певний час будуть відігравати важливу роль. Кількість спеціальних закладів освіти істотно зменшилась. Якщо на початку незалежності держави в 1992 р. було понад 400 таких закладів і в них навчалось майже 80 тис. дітей, то зараз подібних закладів трохи більше 300 і в них вже майже вдвічі менше, близько 40 тис. дітей. Відбулося певне збалансування чисельності дітей, які охоплені інклюзивним навчанням, і дітей, які здобувають освіту в спеціальних закладах освіти.

Щодо нинішнього міжнародного конгресу, то це вже сьомий науково-практичний захід, організований Національною академією педагогічних наук України у співпраці із закладами вищої освіти України і зарубіжжя. Власне, історія цих міжнародних конгресів свідчить, що учасники конгресу активно включилися в освітні перетворення і по суті є творцями інноваційних змін. Адже науковці і практики напрацьовують фундаментальні й прикладні засади трансформацій, які відбуваються в цій важливій сфері.

Зокрема, на згаданих семи міжнародних конгресах розглядалась різна тематика, до її опрацювання залучалися вісім університетів із семи міст України. Сама тематика свідчить про тенденції, які існують у розглядуваній освітній сфері. Наприклад, тема II-го конгресу у 2016 р. — «Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії», тобто зумовлена трендом розвитку інклюзивного навчання. Темою III-го конгресу «Інклюзія в Новій українській школі: виклики сьогодення» інклюзія розглядалась, як домінуюча тенденція в суспільстві. Наступний IV-й конгрес обговорював певні аспекти інклюзивного навчання, а саме: «Педагог в інклюзивному просторі: траєкторія фахової самоактуалізації». А вже наступні конгреси більш збалансовано підходили до розгляду їх проблематики — «Діти з особливими потребами в освітньому просторі», «Особливі діти: освіта і соціалізація», «Діти з особливими потребами: від рівних прав до рівних можливостей». На них акцент виключно на інклюзії вже не робиться, а проблеми розглядаються більш комплексно.

Згадані й інші трансформації згаданої сфери і тих завдань, які постають перед нею, всебічно проаналізовані вченими НАПН України у [Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні](#) у змістовному розділі, присвяченому освіті дітей з особливими освітніми потребами.

Як член Міжвідомчої комісії з питань охорони дитинства, хотів би наголосити, що в тематиці питань, які виносилися на розгляд цієї комісії, теж містилися різні погляди на освіту дітей з особливими освітніми потребами та на інклюзивне навчання. Навіть були категоричні думки, на кшталт, повної ліквідації інституційної освіти, оскільки це погано для соціалізації та інклюзії.

Але потім практика і дослідження показали, що інклюзивне навчання не є всесильним, воно не може повністю забезпечити відповідну освіту всіх дітей з особливими освітніми потребами. Зараз оптимізовано тематику, підходи і погляди на те, як далі розвивати цю освітню сферу. Водночас інституалізація та інклюзія будуть ще довгий час відбуватися поруч, але в більш виваженому і збалансованому стані.

І результати роботи конгресів та наукових досліджень, виконаних у Національній академії педагогічних наук України, і підсумки діяльності згаданої Міжвідомчої комісії свідчать, що актуалізується питання наукового обґрунтування та розвитку методів і технологій діагностики. Адже, часто в спеціальні інституції потрапляють не ті діти, які там повинні бути і яким це взагалі потрібно. А в інклюзивні класи намагаються включити дітей, які там не можуть ефективно навчатися. Наступні актуальні питання, про які зазначав В.Г. Кремень, — ефективні методи і якісний зміст відповідного навчання.

Приєднуюсь до висловлених побажань плідної роботи VII-му Міжнародному конгресу зі спеціальної педагогіки та психології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Аніщенко, О.В., Базелюк, Н.В., Березівська, Л.Д., Бех, І.Д., Биков, В.Ю., Бойко, А.Е., Вашуленко, О.П., Вербицький, В.В., Вітренко, Ю.М., Ворона, В.О., Гавриш, Н.В., Гальченко, М.С., Гордієнко, В.П., Гудим, І.М., Джурило, А.П., Довбищенко, В.І., Драч, І.І., Єршова, Л.М., Жияєв, І.Б., ... Ярошенко, О.Г. (2021). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності України)*: монографія (В.Г. Кремень, ред.). Національна академія педагогічних наук України. Київ: КОНВІ ПРИНТ. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
- Закон України «Про освіту». (2017, 5 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Закон України «Про повну загальну середню освіту». (2020, 16 січня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
- Засенко, В.В. (2019). V Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки, психології і реабілітології «Діти з особливими потребами в освітньому просторі». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 1(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-3-2>
- Кабінет Міністрів України. (2000, 3 серпня). *Про утворення Міжвідомчої комісії з питань охорони дитинства* (1200). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2000-п>
- Кремень, В.Г. (2021). VII Міжнародний Конгрес зі спеціальної педагогіки та психології «Діти з особливими потребами: від рівних прав – до рівних можливостей». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-3-2>
- Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. (2021, 7 жовтня). VII Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки та психології [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/gdzdidPjVgY>
- Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. (2021, 9 жовтня). 7-8 жовтня 2021 року у форматі офлайн-онлайн відбувся VII Міжнародний Конгрес зі спеціальної педагогіки та психології «Діти з особливими потребами: від рівних прав – до рівних можливостей». <http://ispukr.org.ua/?p=8140>
- Національна академія педагогічних наук України. (2021, 7 жовтня). «Діти з особливими потребами: від рівних прав – до рівних можливостей». <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/2453/>
- Прохоренко, Л.І., & Ярмола, Н.І. (2020). На допомогу практикам — VI Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки та психології «Особливі діти»: освіта і соціалізація». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-3-2>

INSTITUTIONALIZATION AND INCLUSION — TWO WINGS OF EDUCATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Speech at the 7th International Congress on Special Pedagogy and Psychology “Children with Special Needs: From Equal Rights to Equal Opportunities”, October 7, 2021, Kyiv, Ukraine

Volodymyr Lugovyi

DSc in Education, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, First Vice-President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The dynamism in reforming the sphere of education of children with special educational needs in recent years on the basis of child-centeredness is stated in the speech. It is emphasized on the important role in its modernization of annual international congresses on special pedagogy and psychology held by the National Academy of Educational Sciences of Ukraine in cooperation with higher education institutions of Ukraine and abroad. It is argued that the trend of accelerated development of inclusive education provides a balance of institutional and inclusive forms of education of the mentioned category of children. Further improvement of education of children with special educational needs requires modernization of technologies and tools for developmental diagnostics, updating the content and methods of training.*

Keywords: *education of children with special educational needs; inclusive education; institutionalization and inclusion balance; modernisation of developmental diagnostics, training content and methods.*

Дата публікації: 12 жовтня 2021 р.